

614.4:336.14(478)

SĂNĂTATEA ȘI ECONOMIA ÎN EPOCA COVID-19¹

Conf. univ. dr. Andrei PETROIA, ASEM
petroia5@hotmail.com

Drd. Elena ZUBCOVA, ASEM
ezubcova@yahoo.com

Criza generată de pandemie reprezintă o provocare majoră pentru întreaga comunitate internațională, care abia acumulează experiența necesară în combaterea infecției COVID-19, făcând schimb de informații și cooperând cu organizațiile internaționale specializate. Prima lecție, însușită imediat după izbucnirea crizei, este că într-o lume globalizată răspunsul adecvat la provocarea pandemică poate fi doar unul complex, pe diferite paliere, la nivel național și internațional.

În Republica Moldova pandemia a evidențiat toate neajunsurile din sistemul medical și a determinat autoritățile să găsească resurse financiare în vederea direcționării acestora pentru necesități stringente. Prevenirea răspândirii infecției de COVID-19 și a efectelor acesteia a necesitat adecvarea cadrului legislativ privind stările de urgență, existent la momentul izbucnirii pandemiei, precum și un efort financiar și administrativ, cu impact asupra proceselor social-economice pe termen scurt, precum și asupra veniturilor cetățenilor, fără a se cunoaște impactul pe termen mediu și lung. Astfel, 2020 este anul cu cea mai mare investiție în Sănătate ca procent din PIB din ultimii 3 ani. Pe un fond puternic de instabilitate financiară și posibilă recesiune sănătatea a devenit prioritară.

Cuvinte-cheie: *pandemie, COVID-19, sistem medical, sănătate, legislație, buget.*

JEL: I13, I15, I18.

614.4:336.14(478)

HEALTH AND ECONOMY IN THE COVID-19 ERA¹

Assoc. Prof. PhD Andrei PETROIA, ASEM
petroia5@hotmail.com

PhD candidate Elena ZUBCOVA, ASEM
ezubcova@yahoo.com

The pandemic crisis is a major challenge for the entire international community, which is barely gaining the necessary experience in combating COVID-19 infection, exchanging information and cooperating with specialized international organizations. The first lesson, learned immediately after the outbreak of the crisis, is that in a globalized world the appropriate response to the pandemic challenge can only be a complex one, on different levels at national and international level.

In the Republic of Moldova, the pandemic highlighted all the shortcomings in the medical system and determined the authorities to find financial resources in order to direct them for urgent needs. Preventing the spread of COVID-19 infection and its effects required the adequacy of the legislative framework on emergencies, existing at the time of the pandemic, as well as a financial and administrative effort, with an impact on short-term socio-economic processes and citizens' incomes, without knowing the medium and long-term impact. Thus, 2020 is the year with the largest investment in Health as a percentage of GDP in the last 3 years. Health has become a priority against a background of strong financial instability and a possible recession.

Keywords: *pandemic, COVID-19, medical system, health, legislation, budget.*

JEL: I13, I15, I18.

¹ Articolul a fost prezentat în cadrul Mesei rotunde "Pandemia COVID-19 și perspectivele finanțării sistemului de ocrotire a sănătății din Republica Moldova prin prisma dreptului la sănătate", organizată pe data de 27 noiembrie 2020, prin interacțiune online, de către Departamentul "Finanțe și Asigurări", Centrul de Studii Financiare și Monetare al Institutului de Cercetări Economice și Studii Europene, ASEM. / The article was presented at the Round Table "Pandemia COVID-19 și perspectivele finanțării sistemului de ocrotire a sănătății din Republica Moldova prin prisma dreptului la sănătate" organized on November 27, 2020, through online interaction, by the Department of Finance and Insurance, Center for Financial and Monetary Studies of the Institute of Economic Research and European Studies, ASEM.

Introducere

O pandemie reprezintă o amenințare multilaterală. Pe lângă impactul evident asupra sănătății populației, pandemiile reprezintă, de asemenea, o amenințare importantă pentru economie. În Republica Moldova epoca COVID-19 a transformat sistemul de ocrotire a sănătății într-un sector extrem de important. Pe lângă creșterea cheltuielilor pentru asistența medicală necesară și implementarea tuturor acțiunilor într-o situație nonpandemică, sunt necesare resurse suplimentare pentru prevenirea, răspândirea și tratarea coronavirusului. Prin urmare, acestea includ: resurse pentru consumabile, echipamente de protecție, teste de laborator, reactivi, dezinfectanți și remunerarea suplimentară a personalului direct implicat în procesul de combatere a acestui virus. Aceste costuri importante pot avea ca rezultat un impact comparabil asupra sănătății populației, deoarece toți factorii economici sunt direct corelați cu rezultatele cheie ale stării de sănătate [10].

Metode aplicate

Metodele aplicate au fost selectate în concordanță cu specificul complex al problemei cercetate, și anume, pandemia COVID-19, care a avut un impact fără precedent asupra tuturor sistemelor de sănătate din întreaga lume. Abordarea comparativă și studierea soluțiilor alternative au o mare importanță practică pentru adoptarea și implementarea unor noi politici în sistemul de sănătate. Documentarea bibliografică oferă posibilitatea ca prin intermediul resurselor de informare să fie selectate metodele de analiză și permite definirea rezultatelor și concluziilor.

Rezultate și discuții

În Republica Moldova, pe data de 7 martie a fost confirmat primul caz de infectare cu COVID-19. La scurt timp, autoritățile au introdus mai multe restricții preluate din experiența statelor afectate (Franța, Italia, Spania), cum ar fi suspendarea procesului de învățământ și a traficului aerian etc. Începând cu 17 martie 2020, în paralel cu aceste activități, în țară a fost declarată stare de urgență pentru a proteja cetățenii de pandemie. Aceste măsuri au redus

Introduction

A pandemic represents a multifaceted global threat. In addition to the obvious impact on population health, pandemics also represent an important threat to the global economy. In the Republic of Moldova, the COVID-19 era transformed the health care system into an extremely important sector. In addition to increasing spending on health care and implementing all actions in a non-pandemic situation, additional resources for the prevention, spread and treatment of coronavirus. Therefore, they include the following: consumable resources, protective equipment, laboratory tests, reagents, disinfectants and additional remuneration of personnel directly involved in the process of combating this virus. These important costs can potentially result in a comparable impact on population health, as all economic factors have a proven positive correlation with key health status outcomes [10].

Applied methods

The applied methods were selected in accordance with the complex specifics of the researched problem, namely, the COVID-19 pandemic, which had an unprecedented impact on all health systems around the world. The comparative approach and the study of alternative solutions are of great practical importance for the adoption and implementation of new policies in the health system. The bibliographic documentation offers the possibility to select the analysis methods through the information resources and allows the finalization of the results and conclusions.

Results and discussions

The first case of COVID-19 infection was confirmed on March 7 in the Republic of Moldova. In a short time, the authorities introduced several restrictions taken from the experience of the affected states (France, Italy, Spain), such as the suspension of the educational process and air traffic, etc. As of March 17, 2020, in parallel with these activities, in the country has been declared a state of emergency in order to protect the citizens from the pandemic. These measures have significantly

semnificativ activitatea economică în mai multe sectoare ale economiei [3].

Guvernul a reacționat la pandemie prin adoptarea unui pachet de măsuri bugetar-fiscale. În sectorul ocrotirii sănătății au fost alocate mijloace financiare suplimentare pentru procurarea echipamentelor medicale și de protecție necesare. Pentru a susține financiar aceste măsuri au fost adoptate trei modificări ale Legii bugetului de stat pentru anul 2020 nr.172/2019, care reflectă un cadru mai flexibil de măsuri bugetar-fiscale, inclusiv pentru a susține celelalte componente ale bugetului public național, cum ar fi bugetele locale, bugetul asigurărilor sociale de stat și Fondul Asigurărilor Obligatorii de Asistență Medicală (FAOAM). Astfel, alocările de fonduri bugetare prevăzute pentru un termen mediu 2021-2023 de Hotărârea Guvernului nr.776 din 28.10.2020 cuprind următoarele măsuri de susținere a sectorului de ocrotire a sănătății [3]:

- a) achiziționarea echipamentului de protecție – 41.4 mln lei, măsuri asigurate din fondurile de urgență ale Guvernului;
- b) alocarea mijloacelor financiare pentru dotarea cu echipament/ dispozitive medicale a spitalelor și reutilizarea spațiilor medicale – 100.0 mln lei, din contul creditului din partea Băncii de Dezvoltare a Consiliului Europei;
- c) alocarea mijloacelor financiare pentru unități de transportare a pacienților, echipament medical și de protecție, alte cheltuieli critice – 422,6 mln lei, din contul creditului Băncii Mondiale;
- d) majorarea cu 30% a salariilor cadrelor medicale începând cu 1 septembrie 2020 – 519,5 mln lei și acordarea sporului la salarii pentru personalul din asistența medicală urgentă prespitalicească antrenat în acordarea asistenței medicale persoanelor care întrunesc criteriile definiției de caz COVID-19 – 65,4 mln lei.

În contextul celor expuse mai sus, este de menționat faptul că, Guvernul Republicii Moldova administrează două fonduri de urgență, care sunt prevăzute anual în cadrul

reduced economic activity in several sectors of the economy [3].

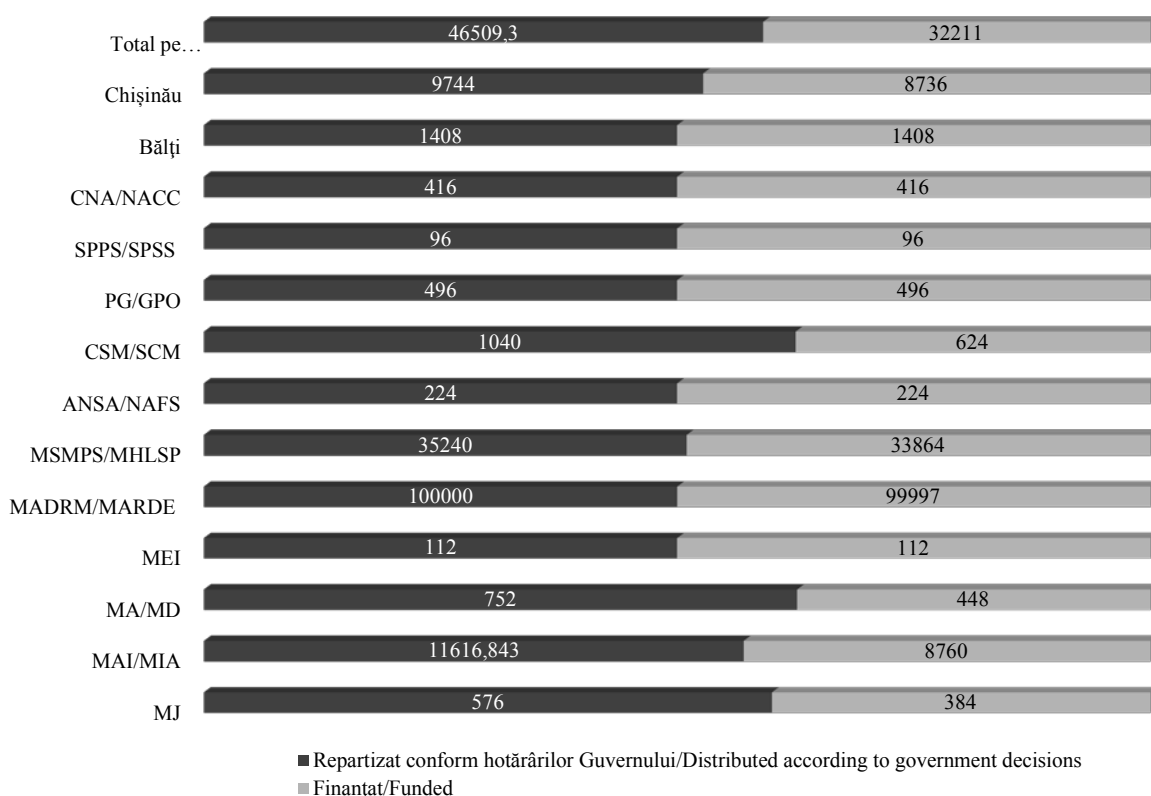
The government responded to the pandemic by adopting a package of budgetary and fiscal measures. In the health care sector, additional financial resources have allocated for the procurement of the necessary medical and protective equipment. In order to financially support these measures, three amendments to the State Budget Law for 2020 no. 172/2019 were adopted, which reflect a more flexible framework of budgetary-fiscal measures, including to support the other components of the national public budget, such as be local budgets, state social insurance budget and Compulsory Health Insurance Fund (CHIF). Thus, the budgetary allocations of budgetary funds provided for an average term 2021-2023 by the Government Decision no. 776 of 28.10.2020 include the following measures to support the health care sector foreseen by the Government's measures in the field of health are [3]:

- a) purchase of protective equipment – MDL 41.4 million, measures provided by Government emergency funds;
- b) the allocation of the financial means for the endowment with medical equipment/ devices of the hospitals and the re-equipment of the medical spaces – MDL 100.0 million, from the credit account from the Development Bank of the Council of Europe;
- c) allocation of financial means for patient transport units, medical and protection equipment, other critical expenses – MDL 422.6 million, from the World Bank loan account;
- d) increase by 30% of the medical staff salaries starting with September 1, 2020 – MDL 519.5 million and granting the salary increase for the staff from the pre-hospital emergency medical assistance trained in providing medical assistance to the persons who meet the criteria of the case definition COVID-19 – MDL 65,4 million.

In the context of the above, we mention that, the Government of the Republic of

bugetului de stat: **Fondul de Intervenție și Fondul de Rezervă**. Pentru răspunsul la Urgențele de Sănătate Publică pot fi utilizate mijloacele financiare din ambele fonduri, totodată mai relevant este Fondul de Intervenție care, conform legislației, este predestinat pentru finanțarea cheltuielilor urgente legate de înlăturarea consecințelor calamităților naturale, în caz de epidemii, precum și în alte situații excepționale [1, 2].

Moldova administers two emergency funds that annually are provided within the state budget: **the Intervention Fund and the Reserve Fund**. The financial means from both funds can be used to respond to the Public Health Emergencies, at the same time more relevant is the Intervention Fund, which, according to the legislation, is predestined to finance urgent expenses related to removing the consequences of natural disasters, in case of epidemics and other exceptional situations [1, 2].

Notă/Note: ANSA/NAFS – Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor/National Agency for Food Safety;
 CNA/NACC – Centrul Național Anticorupție/National Anti-Corruption Center;
 CSM/SCM – Consiliul Superior al Magistraturii/Superior Council of Magistracy;
 MA/MD – Ministerul Apărării/Ministry of Defence;
 MADRM/MARDE – Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului/Ministry of Agriculture, Regional Development and Environment;
 MAI/MIA – Ministerul Afacerilor Interne/Ministry of Internal Affairs;
 MEI – Ministerul Economiei și Infrastructurii/Ministry of Economy and Infrastructure;
 MJ – Ministerul Justiției/Ministry of Justice;
 MSMPS/MHLSP – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale/Ministry of Health, Labor and Social Protection;
 PG/GPO – Procuratura Generală/General Prosecutor's Office;
 SPPS/SPSS – Serviciul de Protecție și Pază de Stat/State Protection and Security Service.

Figura 1. Repartizarea și utilizarea mijloacelor din Fondul de Intervenție al Guvernului, ianuarie-octombrie 2020, mii lei/ Figure 1. The allocation and use of resources from the Government intervention fund, January-October 2020, thousand MDL

Sursa: elaborată de autori în baza [9]/ Source: prepared by the authors based [9]

În urma analizei repartizării mijloacelor din Fondul de Intervenție al Guvernului, prezentată în figura 1, constatăm că, au fost repartizate, conform Hotărârilor Guvernului al Republicii Moldova, cca 208 mln lei, iar finanțat – cca 188 mln lei, din care Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS) îi revin 33,8 mln lei.

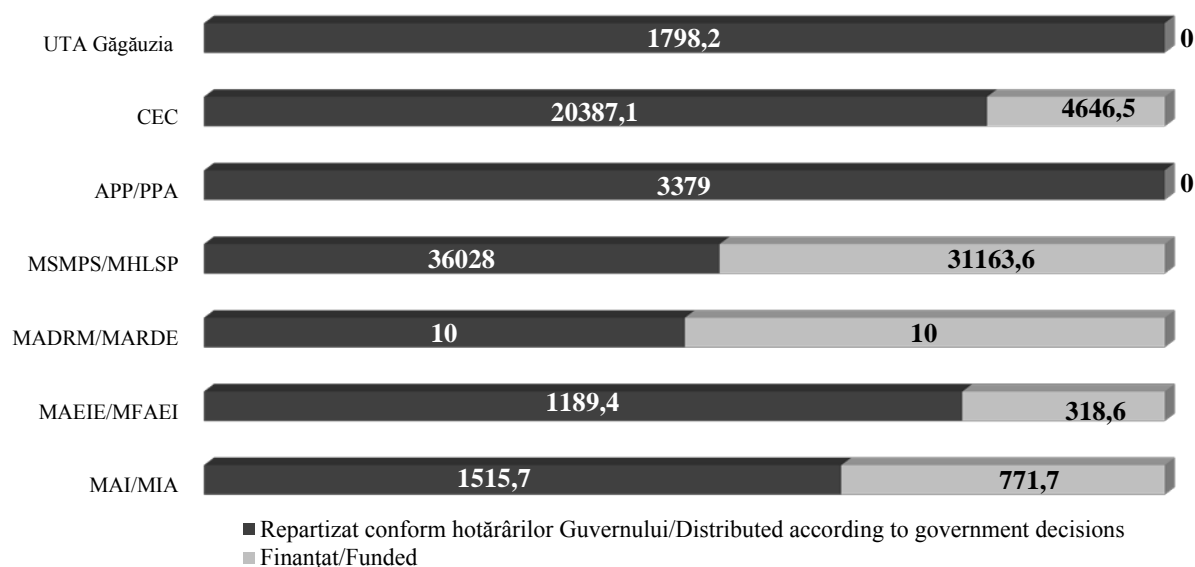
La rândul său, fondul de rezervă este predestinat pentru finanțarea cheltuielilor urgente, care survin pe parcursul anului bugetar, dar nu au fost posibil de anticipat și, respectiv, de prevăzut în bugetul aprobat.

Potrivit informației prezentate în figura 2, deducem că, din Fondul de Rezervă al Guvernului au fost repartizate conform Hotărârilor Guvernului cca 64 mln lei, iar finanțat – cca 37 mil.lei, din care MSMPS – cca 31 mln lei.

Following the analysis of the distribution of funds presented in figure 1, we find that from the Government Intervention Fund were distributed according to the Government's decisions about MDL 208 million, and financed – about MDL 188 million, of which Ministry of Health, Labour and Social Protection (MHLSP) has MDL 33.8 million.

In turn, the reserve fund is predestined for financing urgent expenditures that occur during the budget year but which were not possible to anticipate and, respectively, to be provided in the approved budget.

According to the information presented in figure 2, we deduce that, from the Government Reserve Fund, were distributed about MDL 64 million according to the Government decisions, and financed – about MDL 37 million, of which MHLSP – about MDL 31 million.

Notă / Note: APP/PPA – Agenția Proprietății Publice/Public Property Agency;
 CEC – Comisia Electorală Centrală/Central Electoral Commission;
 MADRM/MARDME – Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului/Ministry of Agriculture, Regional Development and Environment;
 MAEIE/MFAEI – Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene/Ministry of Foreign Affairs and European Integration;
 MAI/MIA – Ministerul Afacerilor Interne/Ministry of Internal Affairs;
 MSMPS/MHLSP – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale/Ministry of Health, Labour and Social Protection.

Figura 2. Repartizarea și utilizarea mijloacelor din Fondul de Rezervă al Guvernului, ianuarie-octombrie 2020, mii lei/ Figure 2. The allocation and use of resources from the Government Reserve Fund, January-October 2020, thousand MDL

Sursa: elaborată de autori în baza [8]/ Source: prepared by the authors based [8]

Menționăm că, la situația din 31 octombrie 2020, atât din volumul fondului de rezervă, cât și din volumul Fondului de Intervenție aprobate (precizate) pentru anul 2020, din mijloacele repartizate și cele utilizate cea mai mare cotă o deține MSMPS. În sfârșit, sănătatea a devenit prioritară.

Alocarea mijloacelor din fondurile de urgență se efectuează în temeiul Hotărârilor Guvernului, în limitele prevăzute în bugetul de stat pentru fondurile respective și doar prin intermediul autorităților publice centrale și locale, corespunzător domeniului de competență. În calitate de solicitanți ai mijloacelor din fondurile de urgență ale Guvernului pot fi atât autoritățile publice centrale și locale, cât și instituțiile bugetare și organizațiile necomerciale.

Evoluția executării FAOAM în perioada 2015-2020, la situația din 01 noiembrie, pe care o prezentăm în figura 3 denotă faptul că deficitul bugetar a crescut cu 0,1 mld lei. Prin urmare, volumul cheltuielilor a depășit volumul veniturilor cu 0.2 mld lei, la situația din 01 noiembrie 2020. Totodată, menționăm că, în perioada de referință, atât veniturile, cât și cheltuielile au crescut aproximativ de 1.7 ori.

We mention that, as of October 31, 2020, both from the volume of the reserve fund and from the volume of the Intervention Fund approved (specified) for 2020, by MHLSP is held the largest share from the distributed and used means. Finally, health has become a priority.

The allocation of the funds from the emergency funds has made based on the Government decisions, within the limits provided in the state budget for the respective funds and only through the central and local public authorities, corresponding to the field of competence. Both central and local public authorities, as well as budgetary institutions and non-commercial organizations, can be applicants for the funds from the Government's emergency funds.

The evolution of CHIF execution in the period 2015-2020, as of November 1, which we present in figure 3, shows that the budget deficit increased by MDL 0.1 billion. Therefore, the volume of expenditures exceeded the volume of revenues by MDL 0.2 billion as of November 1, 2020. At the same time, we mention that, during the reference period, both revenues and expenditures increased approximately 1.7 times.

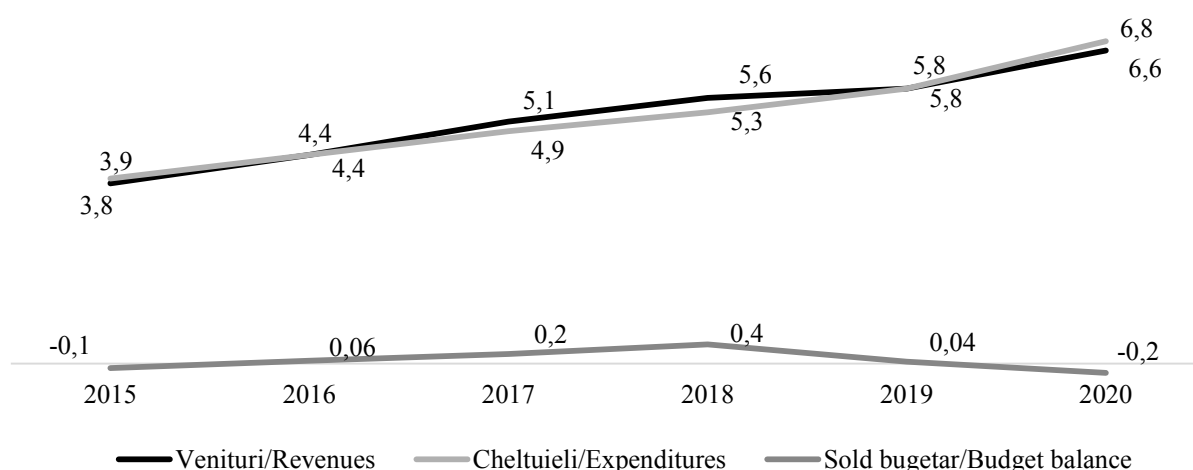

Figura 3. Evoluția executării Fondurilor Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală pentru perioada 2015-2020, la situația din 01 noiembrie, mld lei/

Figure 3. The evolution of Compulsory Health Insurance Funds execution for the period 2015-2020, the situation from 01 November, billion MDL

Sursa: elaborată de autori în baza [7]/ Source: prepared by the authors based [7]

Prin compararea lunară a datelor, privind evoluția executării FAOAM în perioada ianuarie-octombrie 2020, concluzionăm că, veniturile și cheltuielile sunt cele mai progresive în luna octombrie, generând o creștere a deficitului bugetar de 2 mln lei (cu 197 mln lei mai mult comparativ cu începutul anului 2020). De asemenea, potrivit datelor prezentate în figura 4, conchidem că atât veniturile, cât și cheltuielile s-au majorat de cca 17 ori în perioada ianuarie-octombrie 2020.

By monthly comparison of data on the evolution of CHIF implementation in January-October 2020, we conclude that revenues and expenditures are the most progressive in October, generating an increase in the budget deficit of MDL 2 million (by MDL 197 million more compared to the beginning of 2020). As well, according to the data presented in figure 4, we conclude that both revenues and expenditures increased about 17 times during January-October 2020.

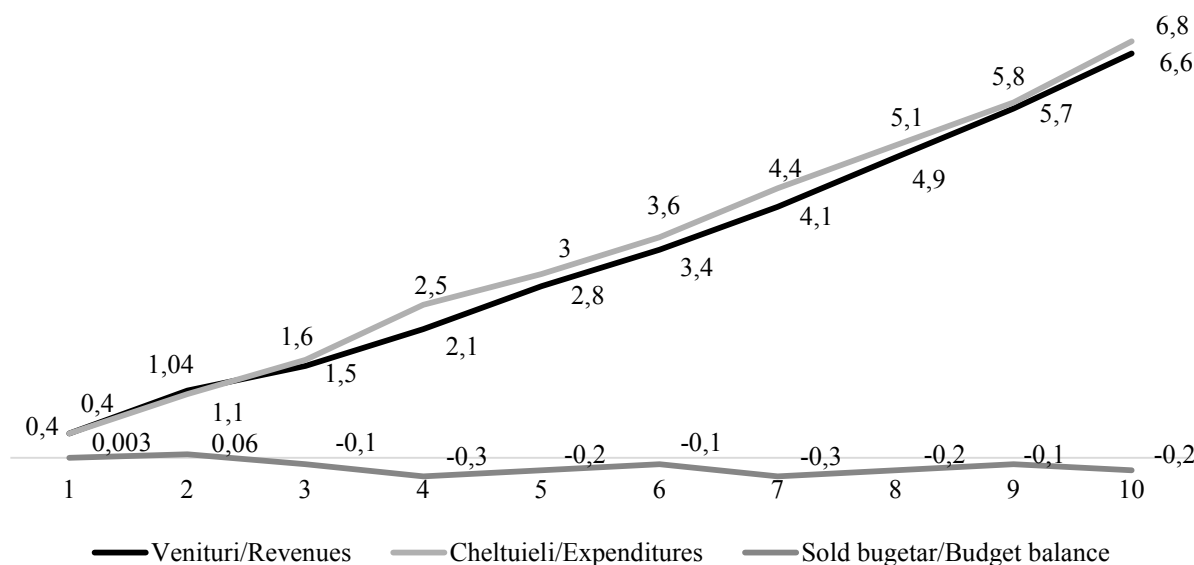

Figura 4. Evoluția lunară a executării Fondurilor Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală pentru perioada ianuarie-octombrie 2020, mld lei/

Figure 4. The monthly evolution of Compulsory Health Insurance Funds execution for the period January-October 2020, billion MDL

Sursa: elaborată de autori în baza [7]/ Source: prepared by the authors based [7]

Prin urmare, epoca COVID-19 a pus la grea încercare domeniul sanitar din Republica Moldova, deoarece autoritățile nu au fost pregătite pentru a face față acestei crize. Țara noastră nu a avut un plan actualizat pentru urgențele în sănătate publică. Deci, în plină pandemie a trebuit să se elaboreze un plan de prevenire și răspuns la pandemia de COVID-19, să se actualizeze acest plan pentru urgențe în sănătate publică. Nu au existat nici rezerve medicale (echipamente de protecție, dispozitive medicale și consumabile), care sunt impuse de cadrul normativ al MSMPS [4, 6].

Thus, the COVID-19 era put the health field in the Republic of Moldova to the test, because the authorities were not prepared to face this crisis. Our country did not have an updated public health emergency plan. Then, in the midst of the pandemic, a plan for the prevention and response to the COVID-19 pandemic had to be developed, to update this plan for public health emergencies. There were no medical reserves (protective equipment, medical devices and consumables), which is required by the regulatory framework of the MHLSP [4, 6].

În continuare, sunt evidențiate provocările și problemele cu care s-a confruntat sistemul de sănătate în epoca COVID-19, care rezultă din intervențiile de politici anterioare, inclusiv și din lipsa unei viziuni strategice de dezvoltare a sistemului de sănătate. Astfel, provocările prin care trece, actualmente, sistemul de sănătate și care trebuie să stea la baza politicilor privind dezvoltarea și consolidarea sistemului de sănătate sunt [6]:

1. **Structura asistenței medicale primare este neuniformă și fragmentată** – pandemia a demonstrat că descentralizarea excesivă a asistenței medicale primare a contribuit la reducerea coordonării și monitorizării activităților în domeniul asistenței medicale primare la nivel de teritoriu, inclusiv creând deficiențe de evidență și colectare ritmică a datelor, ceea ce impune necesitatea operării modificărilor în cadrul normativ existent, în vederea consolidării acestui tip de asistență medicală.
2. **Infrastructura asistenței medicale primare este depășită** – mai mult de jumătate din instituțiile medicale nu au condiții elementare de activitate pe timp de iarnă, când activează în spații limitate. Sediile acomodate reprezintă o problemă majoră. Asigurarea cu dispozitive medicale și transport sanitar este insuficientă.
3. **Insuficiența cadrelor medicale în sistemul de sănătate** – insuficiența completării Instituțiilor medico-sanitare publice cu personal medical compromite calitatea serviciilor medicale acordate, pune în pericol sănătatea populației, crește suprasolicitarea medicilor, nevoiți să cumuleze funcții suplimentare sporind gradul de nemulțumire a pacienților.
4. **Probleme în cadrul Asistenței Medicale Urgente Prehospitalicești** – serviciul istoric activează în condiții de dotare insuficientă cu transport sanitar, uzură depășită a autovehiculelor și a echipamentului medical. Toate acestea au creat dificultăți

Next, the challenges and problems faced by the health system in the COVID-19 era are highlighted, resulting from previous policy interventions, including the lack of a strategic vision for the development of the health system. Thus, the challenges, which currently facing the health system and which must underpin policies to develop and strengthen the health system are [6]:

1. **The structure of primary health care is uneven and fragmented** – the pandemic has shown that excessive decentralization of primary health care has helped reduce the coordination and monitoring of primary health care activities at the territorial level. It creating gaps in evidence and rhythmic data collection, which imposes the need to make changes to the existing regulatory framework, in order to strengthen this type of health care.
2. **The infrastructure of primary health care is outdated** – more than half of the medical institutions do not have basic conditions of activity in winter, when they operate in limited spaces. Accommodated housing is a major problem. Provision of medical devices and medical transport is insufficient.
3. **Insufficient medical staff in the health system** – insufficient supplementation of IMSP with medical staff compromises the quality of medical services, endangers the health of the population, increases the overused of doctors, need to accumulate additional functions increasing patient dissatisfaction.
4. **Problems within the Pre-Hospital Emergency Medical Assistance** – the historical service operates in conditions of insufficient endowment with medical transport, outdated wear of vehicles and medical equipment. All these have created major difficulties in providing urgent pre-hospital medical care in the conditions of the increased flow of requests

majore în acordarea asistenței medicale urgente prespitalicești în condițiile fluxului mărit de solicitări și extinderii distanței traseelor în perioada pandemică.

5. **Lipsa sistemului informațional medical integrat** – actualmente, lipsește un sistem informațional unic în sistemul de sănătate, care ar contribui la gestionarea eficientă a pandemiei colectând datele necesare. Ca rezultat, colectarea datelor și raportarea acestora se efectuează prin alte mijloace, nu cele mai eficiente și care necesită capacități suplimentare umane, dar informația necesară s-a colectat regulat și s-a transmis.

6. **Reforma sănătății publice** – reforma sănătății publice din anii 2016-2018 soldată cu crearea Agenției Naționale pentru Sănătate Publică (ANSP), a condus la o slăbire a capacităților, atât la nivel național, cât și la nivel teritorial. ANSP a fost creată prin fuzionarea a 39 de instituții. ANSP-ului i-au fost atribuite un șir de competențe suplimentare, recomandate de către Organizația Mondială a Sănătății (OMS), fiind impropriei domeniului de competență a agenției. În rezultatul reformei numărul de unități s-a redus cu 42%, însă finanțarea a rămas, practic, la același nivel.

7. **Infrastructura și resursele în asistența medicală spitalicească** – în vederea asigurării funcționării sistemului spitalicesc, prin prisma finanțării durabile, fezabilității investițiilor și corespunderii necesităților populației, Republica Moldova a avut mai multe tentative de reformare a acestuia. Însă, lipsa coerenței, continuității și voinței în implementarea reformelor spitalicești au avut un impact negativ asupra renovării, modernizării și asupra motivației și menținerii lucrătorilor medicali pe posturile acestora în special, în cadrul spitalelor raionale.

În consecință, susținerea sistemului medical urmează a fi realizată prin intermediul

and the extension of the distance of the routes during the pandemic period.

5. **Lack of integrated medical information system** – currently lacks a unique information system in the health system, which would contribute to the efficient management of the pandemic by collecting the necessary data. As a result, the data collection and their reporting is done by other means, not the most efficient and requiring additional human capabilities, but the necessary information has been collected regularly and transmitted.

6. **Public health reform** – the public health reform of 2016-2018 resulting in the creation of the National Agency for Public Health (NAPH), led to a weakening of capacities, both at national and territorial level. By merging 39 institutions, NAPH has created. The NAPH has assigned a number of additional competencies, recommended by the World Health Organization (WHO), which are inappropriate for the Agency's area of competence. The reform result is that the number of units fell by 42%, but funding remained virtually at the same level.

7. **Infrastructure and resources in hospital healthcare** – in order to ensure the functioning of the hospital system in terms of sustainable financing, feasibility of investments and meeting the needs of the population, the Republic of Moldova has had several attempts to reform it. However, the lack of coherence, continuity and will in the implementation of hospital reforms had a negative impact on the renovation, modernization and on the motivation and retention of health workers in their positions, especially in district hospitals.

Consequently, the support of the medical system is to be achieved through the creation of the state reserve of materials and means of individual protection, as well as the creation of technology transfer plans for

creării rezervei de stat de materiale și mijloace de protecție individuală, precum și crearea planurilor de transfer tehnologic pentru industriile locale în caz de urgențe de sănătate, fortificarea capacității sistemului medical și, în special, al spitalelor pe segmentul de tratament în caz de urgențe de sănătate publică [5].

Bugetul Fondurilor Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală pe anul 2021 [11]

Conform proiectului Legii FAOAM, pentru anul 2021, valoarea primei de asigurare obligatorie de asistență medicală rămâne la nivelul anului curent și constituie 4056 de lei. Prima, în formă procentuală din salariu, rămâne la nivel de 9%. Pentru anul viitor în FAOAM sunt prevăzute venituri în sumă de 11,144 miliarde de lei și cheltuieli în sumă de 11,344 miliarde de lei. Deficitul de 200 milioane lei, se preconizează a fi acoperit din contul soldului de mijloace bănești, care urmează a fi format la finele anului 2020. În comparație cu suma aprobată pentru 2020, este prognozată majorarea veniturilor cu cca 33% și a cheltuielilor – cu 35,3%. Cea mai mare parte a fondurilor FAOAM urmează a fi direcționată în fondul pentru achitarea serviciilor medicale curente, în creștere cu cca 36%, comparativ cu cea aprobată pentru 2020.

Concluzii

Epoca COVID-19 va avea un impact uriaș asupra economiei naționale. Pandemia a evidențiat toate neajunsurile din sistemul medical și a determinat autoritățile să găsească resurse financiare în vederea direcționării acestora pentru sistemul de sănătate. Astfel, 2020 este anul cu cea mai mare investiție în Sănătate ca procent din PIB, din ultimii ani. În sfârșit, sănătatea a devenit prioritară, dar pe un fond puternic de instabilitate financiară și posibilă recesiune. Eficiența redusă a administrării crizei pandemice este cauzată de potențialul economic redus și infrastructura slabă a sistemului medical din Republica Moldova. Totodată, eficiența a avut de suferit și din cauza implicării factorului politic în detrimentul celui profesionist, în procesul

local industries in case of health emergencies, strengthening the capacity of the medical system and, in particular, of hospitals in the treatment segment in case of public health emergencies [5].

Budget of Compulsory Health Insurance Funds for 2021 [11]

According to the draft CHIF Law, for the year 2021, the value of the compulsory health insurance premium remains at the level of the current year and constitutes MDL 4056. The premium in percentage form from the salary remains at the level of 9%. For next year, CHIF provides revenues in amount of MDL 11.144 billion and expenses in amount of MDL 11.344 billion. By the balance of funds, formed at the end of 2020, is expected to be covered the deficit of MDL 200 million. Compared to the amount approved for 2020, is forecasted to increase revenues by about 33% and expenses – by 35.3%. To the fund for payment of current medical services, increasing by about 36% compared to the one approved for 2020, are to be directed most of the CHIF.

Conclusions

The COVID-19 era will have a huge impact on the economy. The pandemic highlighted all the shortcomings in the medical system and determined the authorities to find financial resources in order to direct them to the health system. Thus, 2020 is the year with the largest investment in Health as a percentage of GDP in recent years. Finally, health has become a priority, but against a background of strong financial instability and possible recession. The low efficiency of pandemic crisis management is caused by the low economic potential and poor infrastructure of the medical system in the Republic of Moldova. At the same time, the efficiency also suffered due to the involvement of the political factor to the detriment of the professional one in the process of adopting and applying measures to prevent and combat the spread of COVID-19 infection.

adoptării și aplicării măsurilor de prevenire și combatere a răspândirii infecției COVID-19.

Astfel, concluzia principală este că factorul administrativ a fost fundamental în asigurarea eficienței de combatere a răspândirii infecției COVID-19.

Recomandări

Soluția necesară pe care o propunem este ca nevoile societății să se împace cu nevoile financiare. Trebuie de elaborat măsuri care, odată implementate, ar putea să readucă în echilibru interesele pe termen lung ale societății și constrângerile financiare ale momentului. Prin urmare, aceste soluții trebuie să vizeze suplimentarea surselor de finanțare, utilizarea eficientă a resurselor și soluții de optimizare a modului de funcționare a sistemului. În general, pe fundalul evoluției situației epidemiologice, securitatea biologică a țării trebuie să devină o prioritate națională.

Thus, the main conclusion is that the administrative factor was fundamental in ensuring the effectiveness of combating the spread of COVID-19 infection.

Recommendations

The necessary solution we propose is for the needs of society to be reconciled with financial needs. It is necessary to develop measures that, once implemented, could rebalance the long-term interests of society and the financial constraints of the moment. Therefore, these solutions must aim at supplementing the sources of financing, the efficient use of resources and solutions for optimizing the functioning of the system. In general, against the background of the evolution of the epidemiological situation, the country's biological security must become a national priority.

Bibliografie/Bibliography:

Cadrul legal

1. Legea Republicii Moldova nr.181 din 25.07.2014 finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale. [accesat 15 noiembrie 2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121242&lang=ro#
2. Hotărârea Guvernului RM nr. 862 din 18.12.2015 pentru aprobarea Regulamentului privind gestionarea fondurilor de urgență ale Guvernului. [accesat 15 noiembrie 2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=90061&lang=ro
3. Hotărârea Guvernului RM nr. 776 din 28-10-2020 cu privire la aprobarea Cadrului bugetar pe termen mediu (2021-2023). [accesat 15 noiembrie 2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123891&lang=ro

Surse electronice

1. RĂILEANU, Diana. Experții au stabilit: coronavirusul atentează nu doar la sănătatea oamenilor, ci și a economiei. In: *Radio Europa Liberă Moldova* [online]. 2020, [accesat 20 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://moldova.europalibera.org/a/exper%C8%9Bii-au-stabilit-coronavirusul-atenteaz%C4%83-nu-doar-la-s%C4%83n%C4%83tatea-oamenilor-ci-%C8%99i-a-economiei/30903385.html>
2. ADEPT Asociația pentru Democrație Participativă, Departamentul Buna Guvernare al Fundației Soros Moldova. Raport privind monitorizarea crizei COVID-19 în Republica Moldova. mai – septembrie 2020, [accesat 20 noiembrie 2020], p.7. Disponibil: <http://www.e-democracy.md/files/raport-covid-19-moldova.pdf>
3. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecția Socială. Raportul Guvernului Republicii Moldova pe marginea moțiunii simple asupra politicilor guvernamentale în domeniul sănătății

- publice nr. 259 din 18.06.2020. [accesat 20 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/07/Raportul-Guvernului.pdf>
4. Compania Națională de Asigurări în Medicină. Rapoarte lunare. 2020, [accesat 20 noiembrie 2020]. Disponibil: <http://www.cnam.md/?page=128&>
 5. Guvernul Republicii Moldova. Informația privind repartizarea și utilizarea mijloacelor din Fondul de Rezervă al Guvernului. In: *Portalul Guvernamental al Datelor Deschise* [online]. 2020, [accesat 17 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://date.gov.md/ckan/ro/dataset/14982-informatia-privind-repartizarea-si-utilizarea-mijloacelor-din-fondul-de-rezerva-al-guvernului>
 6. Guvernul Republicii Moldova. Informația privind repartizarea și utilizarea mijloacelor din Fondul de Intervenție al Guvernului. In: *Portalul Guvernamental al Datelor Deschise* [online]. 2020, [accesat 17 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://date.gov.md/ckan/dataset/14984-informatia-privind-repartizarea-si-utilizarea-mijloacelor-din-fondul-de-interventie-al-guvernului>
 7. ALLEN, Mary, Beth, MIRSAEIDI M. Health and Economy in COVID-19 Era: A Plan for Reconstituting Long-Term Economic Security. In: *Frontiers in Public Health* [online]. Perspective Article, 27 May 2020, [accesat 15 noiembrie 2020]. Disponibil: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpubh.2020.00235/full>
 8. Guvernul Republicii Moldova. A fost aprobat bugetul fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală (FAOAM) pe anul 2021. 2020-11-30 20:11 [accesat 01 decembrie 2020]. Disponibil: <https://gov.md/ro/content/fost-aprobat-bugetul-fondurilor-asigurarii-obligatorii-de-asistenta-medicala-faoam-pe-anul>